

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การจัดการศึกษาทุกระดับ ครูมีบทบาทหน้าที่อันสำคัญในการให้การศึกษา และพัฒนาคน ให้มีความรู้ความสามารถทุก ๆ ด้าน เพื่อเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในการที่จะพัฒนาประเทศชาติให้ เจริญรุ่งเรือง โดยเฉพาะการวางรากฐานการศึกษาในระดับประถมศึกษา ซึ่งเป็นการศึกษาภาค บังคับที่รัฐจัดให้กับประชาชนทั่วประเทศ ดังพระราชดำรัสของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยาม บรมราชกุมารี (2536) ซึ่งพระองค์ทรงให้ความสำคัญและความสนพระทัยในเรื่องนี้ว่า

"อาชีพครูถือว่าสำคัญยิ่ง เพราะครูมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศ ให้เจริญมั่นคง และก่อนที่จะพัฒนาบ้านเมืองให้เจริญได้นั้น จะต้องพัฒนาคนซึ่ง ได้แก่เยาวชนของชาติเสียก่อน เพื่อให้เยาวชนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณค่า สมบูรณ์ทุกด้าน จึงจะสามารถสร้างความเจริญให้แก่ชาติต่อไปได้"

จากพระราชดำรัสดังกล่าว จะเห็นได้ว่า ครูเป็นองค์ประกอบหลักที่สำคัญที่สุดใน การพัฒนาคนให้มีความรู้ความสามารถเพื่อไปพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวางรากฐานการ ศึกษาในระดับประถมศึกษา "การที่ครูจะปฏิบัติภารกิจอันสำคัญดังกล่าวได้อย่างสมบูรณ์และมี ประสิทธิภาพ ครูจะต้องเป็นผู้ที่มีสมรรถภาพเพียบพร้อมทั้งในด้านความรู้ ความสามารถ และ คุณลักษณะอื่น ๆ ที่จำเป็นต่อการสอนตามหลักสูตร" (ประสาร มาลากุล และคณะ, 2530) "การ เรียนการสอนจะบรรลุเป้าหมายของหลักสูตรได้ จึงต้องอาศัยครูผู้สอนที่มีสมรรถภาพในการสอน" (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2524) จึงกล่าวได้ว่า สมรรถภาพของครูเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่ง ในการจัดการศึกษาให้สำเร็จตามแผนพัฒนาประเทศ

สมรรถภาพของครู ที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายของหลักสูตร จึงเป็นความสามารถหรือศักยภาพของครูซึ่งเกิดจากการเรียนรู้ฝึกฝน และประสบการณ์จากการทำงาน ดังมีผู้ให้ความหมายของสมรรถภาพครูไว้ดังนี้

ความหมายของสมรรถภาพ ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2525) หมายถึง "ความสามารถ" และ Good (1973) ได้ให้ความหมายของสมรรถภาพ (Competencies) ไว้ใน Dictionary of Education ว่าหมายถึง ความสามารถในการประยุกต์หลักการและเทคนิควิธีการในสาขาวิชานั้น ๆ ให้เข้ากับสถานการณ์ที่ปฏิบัติจริง

สมรรถภาพครู ตามความหมายของนักจิตวิทยาที่ตั้งที่ ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา และคณะ (2530) กล่าวว่า สมรรถภาพครู หมายถึง ความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะอื่นๆ ของครูที่ส่งผลต่อการสอนตามหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ และ Anderson (1972) ให้ความหมายของสมรรถภาพครูไว้ว่า หมายถึง พฤติกรรมของครูที่เราจะสังเกตเห็นได้ และพฤติกรรมนี้จะมีผลต่อกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนในทางบวก เช่นสมรรถภาพในการเขียนวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม สมรรถภาพในการใช้คำถาม

สมรรถภาพครู ตามความหมายของนักการศึกษาที่ตั้งที่ ชมพันธ์ กฤษกร ณ อยุธยา และ Dodl (1973) ได้ให้ความหมายของสมรรถภาพครูไว้ตรงกันว่า หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติของครูที่จะช่วยให้นักเรียนได้มีพัฒนาการทั้งทางด้านสติปัญญา อารมณ์ สังคม และร่างกาย Coker (1976) กล่าวว่า สมรรถภาพของครู หมายถึง ความสามารถในการแก้ปัญหาที่เผชิญอยู่ ครูที่สามารถแก้ปัญหาเฉพาะด้านใดด้านหนึ่งได้ เรียกว่ามีสมรรถภาพในด้านนั้น ส่วนครูที่มีสมรรถภาพสูง หมายถึงครูที่ประสบผลสำเร็จในการแก้ปัญหาทุก ๆ ด้าน กษมา สารสมุทร (2524) กล่าวว่า "สมรรถภาพครูคือความรู้ ความสามารถ ความเข้าใจ ความชำนาญที่ครูแสดงออกให้สังเกตและวัดได้" และโครงการปรับปรุงหลักสูตรการฝึกหัดครู(2525) กล่าวว่า สมรรถภาพครู หมายถึง ความสามารถในการด้านความรู้ เทคนิควิธี และคุณลักษณะที่ผู้เป็นครูพึงมี ซึ่งสมรรถภาพสำหรับครูเป็นสิ่งที่สามารถสร้างให้เกิดขึ้นได้

Borich (1977) แบ่งสมรรถภาพครูออกเป็น 3 ด้านคือ

1. สมรรถภาพด้านความรู้ หมายถึง สมรรถภาพของครูที่เกี่ยวกับความรู้ด้านเนื้อหา และความรู้ด้านกระบวนการสอน ซึ่งสมรรถภาพในด้านนี้สามารถวัดได้โดยใช้แบบทดสอบ หรือ การสังเกตการปฏิบัติงานของครูเป็นหลักสำคัญ

2. สมรรถภาพด้านการปฏิบัติ หมายถึงพฤติกรรมของครูที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานด้านการสอนในโรงเรียน สามารถวัดได้โดยการสังเกตการปฏิบัติงานการสอนของครูในชั้นเรียน หรือการสอบถามจากนักเรียน

3. สมรรถภาพด้านผลการปฏิบัติ หมายถึง การที่ครูได้ใช้สมรรถภาพทั้งสองด้านดังที่กล่าวมาแล้วประกอบกัน เพื่อเป็นเครื่องมือให้ผู้เรียนได้ประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ การวัดสมรรถภาพด้านนี้ของครูวัดได้โดยการดูจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนในทุก ๆ ด้าน

นอกจากนี้ คูเปอร์ และ เวเบอร์ (ซีระ สุมิตร, ผู้แปล 2519) ได้กำหนดเกณฑ์ที่ใช้ในการวัดสมรรถภาพในการเป็นครู ซึ่งประกอบด้วยหลักเกณฑ์ 3 ประการ คือ

1. การวัดผลความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาวิชาที่เรียนและที่สอน
2. การวัดผลการปฏิบัติงาน โดยสังเกตได้จากความสามารถในการปฏิบัติงานของครู
3. การวัดผลการสอน โดยการสำรวจพัฒนาการทางสติปัญญา อารมณ์ และสังคมของนักเรียนในโรงเรียน

จากความหมายของสมรรถภาพครู ตามความหมายของพจนานุกรม นักจิตวิทยา และนักการศึกษา จึงกล่าวได้ว่า สมรรถภาพครู หมายถึง ความสามารถของครูในด้านความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ เทคนิควิธี และเจตคติในการปฏิบัติงานของครู ที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งสามารถสังเกตและวัดได้จากคุณวุฒิของครูที่ตรงตามสาขาวิชาที่สอน จากการปฏิบัติงานของครู และจากผลงานที่ครูได้ปฏิบัติ

ศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษา จัดเป็นวิชาหนึ่งในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และสร้างเสริมลักษณะนิสัยที่พึงงามให้แก่เด็กทุก ๆ ด้าน ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 วิชาศิลปศึกษามีจุดประสงค์เฉพาะเพื่อให้ผู้เรียนมีลักษณะดังนี้

1. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
2. สนใจและแสดงออกตามความถนัดและความสามารถของตนเอง
3. มีจิตสำนึกในคุณค่าและประโยชน์ของศิลปะ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
4. มีความสนุกสนานเพลิดเพลิน และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
5. รู้จักนำศิลปะมาประยุกต์ใช้ให้เกิดคุณค่าและรสนิยมที่ดี

หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) ได้ปรับจุดประสงค์ของวิชาศิลปะศึกษาให้เหมาะสมยิ่งขึ้น คือให้ผู้เรียนสามารถสังเกตธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อภิปรายผลของการสังเกต แล้วนำไปถ่ายทอดความรู้ที่ได้ออกมาเป็นผลงานศิลปะในรูปแบบต่าง ๆ สามารถวิจารณ์ผลงาน ยอมรับข้อบกพร่อง รวมทั้งสามารถนำเอาศิลปะไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ การเรียนการสอนศิลปะศึกษาในระดับประถมศึกษา จึงถือได้ว่าเป็นการเรียนรู้เพื่อพัฒนาชีวิตสังคม และสร้างเสริมลักษณะนิสัยที่ดีงามให้แก่ผู้เรียนในทุก ๆ ด้าน ทั้งทางด้านความคิด สร้างสรรค์ การรู้คุณค่าทางศิลปะ การรักความสะอาด รักความสวยงาม และเป็นผู้มีวินัยที่ดี (กรมวิชาการ, 2534)

ครูผู้สอนศิลปะศึกษาในระดับประถมศึกษา จึงต้องเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ ในด้านการสอนและด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสอน เพื่อที่จะได้วางรากฐานอันมั่นคงให้กับนักเรียน และเป็นแนวทางในการศึกษาต่อในอนาคต ด้วยเหตุนี้ ผู้บริหารและครูศิลปะศึกษาจึงมักจะตั้งความคาดหวังต่อครูศิลปะศึกษาไว้สูง

สมรรถภาพในการปฏิบัติงานของครูนับว่าเป็นสิ่งสำคัญ จึงมีผู้ให้ความคาดหวังในสมรรถภาพของครูศิลปะศึกษาไว้หลายท่าน ดังนี้

ผดุง พรหมมูล (2527) ได้กล่าวถึงสมรรถภาพที่พึงประสงค์ของครูศิลปะศึกษาว่า ครูศิลปะศึกษาจะต้องมีความรู้ในเนื้อหาวิชาศิลปะศึกษา มีความเข้าใจในหลักสูตรแต่ละระดับ ตลอดจนความมุ่งหมายของศิลปะศึกษาในระดับต่าง ๆ มีความสามารถในการสอนและใช้เทคนิคการสอนที่จะถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศิลปะศึกษา ให้กับผู้เรียนด้วยกระบวนการที่เหมาะสมเป็นอย่างดี รู้จักเลือกวิธีสอนที่สอดคล้องกับเนื้อหาและกิจกรรม มีความสามารถในการใช้สื่อการสอน มีหลักการวัดผลการประเมินผลที่ชัดเจน เช่นเดียวกับ วุฒิ วัฒนสิน (2535) ได้กล่าวถึงครูศิลปะศึกษาที่คาดหวังไว้ว่า จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ในเนื้อหาวิชาที่สอนอย่างแท้จริง และแสวงหาความรู้ทางวิชาการเพิ่มเติมอยู่เสมอ มีความรู้ทางวิทยาการใหม่ ๆ ของศิลปะศึกษาในเมืองไทยและต่างประเทศ มีความรู้ในหลักสูตรระดับที่สอนเป็นอย่างดี มีความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ และต้องมีความรู้ด้านการวัดผลและการประเมินผลศิลปะศึกษา

ทวีเกียรติ ไชยยงยศ (สัมภาษณ์, 2 ตุลาคม 2535) กล่าวถึงสมรรถภาพที่คาดหวังของครูศิลปศึกษาว่า ครูศิลปศึกษาจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจในปรัชญาและหลักสูตรประถมศึกษาอย่างถ่องแท้ มีความรู้เกี่ยวกับจิตวิทยาพัฒนาการของเด็ก มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ คิดค้นวิธีสอนและกิจกรรมใหม่ ๆ อยู่เสมอ

มขุรา จึงอยู่สุข หัวหน้าภาควิชาศิลปะ วิทยาลัยครูสวนกุหลาบ (สัมภาษณ์, 2 ตุลาคม 2535) ได้คาดหวังต่อสมรรถภาพของครูศิลปศึกษาไว้ว่า ครูศิลปศึกษาจะต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในทางศิลปะทั้งทางด้านการเรียนการสอนและการทำงานร่วมกับผู้อื่น เข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของตนเอง รู้จักวางตัวที่เหมาะสม

เลิศ อานันทนา อาจารย์สอนวิชาศิลปศึกษา โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายประถม (สัมภาษณ์, 28 กันยายน 2535) กล่าวถึงสมรรถภาพที่คาดหวังของครูศิลปศึกษาว่า ครูศิลปศึกษาควรมีความรู้ ความสามารถในการจัดการสอนให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตร ส่งเสริมการแสดงออกทางศิลปะของเด็กทุกเพศทุกวัย ควรจัดการสอนเพื่อเสริมสร้างทางด้านความคิดสร้างสรรค์เน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งให้เห็นคุณค่าของศิลปะ และมีรสนิยมที่ดี และ เกษร ชิตะจारी (2526) กล่าวว่า "ความรู้ทางศิลปะ จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับครูประถม ในการจัดกระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพน่าสนใจ และสนุกสนานเพลิดเพลินกับการเรียนทุกกลุ่มวิชา"

โครงการปรับปรุงหลักสูตรการฝึกหัดครู (2525) ได้กล่าวถึงหลักสูตรการฝึกหัดครู โดยยึดสมรรถภาพของครูประถมศึกษาเป็นหลัก และได้สังเคราะห์สมรรถภาพที่จำเป็นของครูประถมศึกษาออกเป็น 3 ด้าน คือด้านความรู้ ด้านเทคนิควิธี และด้านคุณลักษณะ โดยมีรายละเอียดของแต่ละด้านดังนี้

1. สมรรถภาพด้านความรู้ ส่วนที่เกี่ยวกับการสอนประกอบด้วย ความรู้ในเนื้อหาวิชา ความรู้ทางวิชาชีพครู ซึ่งประกอบด้วยหลักและความรู้ทั่วไปทางการศึกษา จิตวิทยาพัฒนาการ จิตวิทยาการศึกษา หลักสูตรและสื่อการสอน หลักการสอนทั่วไป การวัดและประเมินผล ระเบียบการใช้หลักสูตร การใช้แบบเรียน และความรู้เกี่ยวกับงานของครูที่นอกเหนือจากการสอน ได้แก่ งานกิจการนักเรียน งานแนะแนว งานธุรการ และความรู้ทางการพัฒนา

2. สมรรถภาพด้านเทคนิควิธี ส่วนที่เกี่ยวกับการสอนประกอบด้วย การวางแผน การจัดการเรียนการสอน การจัดท่ากำหนดการสอนและบันทึกการสอน การใช้แผนการสอน เทคนิค

การสอน รูปแบบการสอน กิจกรรมและทักษะการสอนที่จำเป็น นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา การประเมินผล เทคนิควิธีสอนเฉพาะในแต่ละกลุ่มประสบการณ์ ซึ่งการสอนวิชาศิลปศึกษามุ่งเน้นการโน้มน้าวจิตใจให้นักเรียนรักในศิลปะ การเลือกและการประดิษฐ์วัสดุเหลือใช้ และสมรรถภาพด้านเทคนิควิธีที่นอกเหนือการสอนได้แก่ งานกิจการนักเรียน งานแนะแนว และงานพัฒนา

3. สมรรถภาพด้านคุณลักษณะ ประกอบด้วย เจตคติที่ดีต่อวิชาชีพครู เจตคติที่ดีต่อการปฏิบัติงานในระดับประถมศึกษา สุขภาพกายและจิต ค่านิยมในการทำงานและการดำรงชีวิตความเป็นผู้นำ และเจตคติที่ดีต่อศิลปะวัฒนธรรมไทย

ปัจจุบัน การเรียนการสอนศิลปศึกษาไม่ได้จำกัดอยู่แต่ในระบบโรงเรียนเท่านั้น ทั้งภาครัฐบาลและเอกชนก็ได้มีการสนับสนุนกิจกรรมทางด้านศิลปศึกษา โดยการจัดประกวดการวาดภาพและการแสดงออกถึงความสามารถด้านศิลปะสำหรับเด็กอยู่เสมอ ทั้งระดับประเทศและระดับนานาชาติ ครูศิลปศึกษาซึ่งมีหน้าที่โดยตรงต่อการจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษาในโรงเรียนจึงต้องมีการค้นคว้า เพื่อให้ทันกับการพัฒนาของศิลปศึกษา บทบาทหน้าที่ของครูศิลปศึกษาจึงมีเพิ่มมากขึ้นนอกเหนือจากการปฏิบัติการสอนตามหลักสูตร นอกจากนี้ครูศิลปศึกษายังต้องได้รับมอบหมายจากผู้บริหารให้ปฏิบัติงานอันนอกเหนือจากการสอนอยู่เสมอ เช่น ทำงานศิลปะในโอกาสวันสำคัญต่าง ๆ (ชลอ พงษ์สามารถ, 2526) ครูศิลปศึกษาต้องส่งเสริมให้เด็กมีอิสระในการทำงาน มีการจัดกิจกรรมเพื่อเพิ่มประสบการณ์ให้แก่นักเรียนอยู่เสมอ (อุบล ตูจินดา, 2532) นอกจากนี้หน้าที่ความรับผิดชอบของครูศิลปะที่พึงจะได้กระทำอีกอย่างหนึ่งคือ การส่งเสริมและสนับสนุนให้นักเรียนได้แสดงออกด้านกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยการนำผลงานจากการศึกษาค้นคว้าหรือทดลอง ออกเผยแพร่ต่อสาธารณชน โดยอาจจะจัดเป็นนิทรรศการขึ้นภายในหรือภายนอกโรงเรียน ซึ่งผลที่ได้รับจะก่อให้เกิดความรู้ ความภาคภูมิใจแก่นักเรียน (เทียนชัย ตั้งพรประเสริฐ, 2533) ครูศิลปศึกษาจะต้องใช้ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานที่นอกเหนือการสอนเหล่านี้ เพื่อส่งเสริมการเรียนการสอนตามหลักสูตร จึงถือเป็นสมรรถภาพที่สำคัญของครูศิลปศึกษาอีกด้านหนึ่ง

จากที่กล่าวมาเกี่ยวกับสมรรถภาพของครูศิลปศึกษาและสมรรถภาพของครูประถมศึกษาซึ่งผู้วิจัยได้ยึดเอาหลักการเกี่ยวกับสมรรถภาพของครูที่เกี่ยวกับการสอนตามที่โครงการปรับปรุงหลักสูตรการฝึกหัดครู (2525) และสมรรถภาพในการปฏิบัติงานที่นอกเหนือการสอนของครูศิลปศึกษา มาเป็นกรอบในการวิจัยเกี่ยวกับสมรรถภาพของครูศิลปศึกษา 3 ด้าน ดังนี้

1. ด้านความรู้เกี่ยวกับศิลปศึกษา ได้แก่ ความรู้ในหลักสูตร ปรัชญาการสอนศิลปศึกษา ความรู้ในเนื้อหาวิชาศิลปศึกษา ความรู้ในวิธีการและเทคนิคการสอน การวัดผลประเมินผล และความรู้ทางจิตวิทยาในการสอนศิลปศึกษา
2. ด้านทักษะและเทคนิคในการปฏิบัติการสอน ได้แก่ การเตรียมการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้วิธีสอน การผลิตและการใช้สื่อการสอน การวัดผลและการประเมินผลที่ชัดเจน และความสามารถในการใช้จิตวิทยาทางการสอน
3. ด้านงานบริการและการสนับสนุนกิจกรรมศิลปะ ได้แก่ การปฏิบัติงานบริการทั้งในและนอกโรงเรียนที่ได้รับมอบหมาย และการส่งเสริมกิจกรรมทางด้านศิลปะแก่นักเรียน

แต่สภาพที่เป็นจริง ในการปฏิบัติหน้าที่ของครู ดังที่ บรรจง บุญการี (2532) พบว่า ครูส่วนใหญ่ขาดความรู้ ความถนัด และความมั่นใจในการสอนศิลปศึกษา ขาดความรู้ในการวัดผลและประเมินผล พิภพ บิทธิ (2533) พบว่า ครูประถมศึกษาประสบปัญหาอย่างมากในด้านการเตรียมการสอนศิลปศึกษา ด้านวิธีการและเทคนิคการสอน ด้านวัสดุและสื่อการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล และการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน เช่นเดียวกับ พีระศักดิ์ เทพไทรรัตน์ (2534) พบว่า ครูประถมศึกษาที่มีความสามารถในการเตรียมการสอนศิลปศึกษาไม่ดีพอ เนื่องจากขาดความรู้ทางด้านศิลปศึกษา ต้องทำหน้าที่สอนทุกกลุ่มวิชา และดวงคำ ชูระคำ (2525) พบว่า ครูมีสมรรถภาพด้านความรู้ไม่เพียงพอที่จะสอนศิลปศึกษา ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 จากงานวิจัยที่กล่าวมา ครูผู้สอนศิลปศึกษาที่ประสบปัญหาในด้านการสอนส่วนใหญ่ไม่มีวุฒิทางด้านศิลปศึกษา แต่ต้องสอนวิชาศิลปศึกษา

นอกจากนี้ ความคิดเห็นที่ขัดแย้งระหว่างผู้บริหารกับครูศิลปศึกษา ก็มีผลกระทบต่อสมรรถภาพการปฏิบัติงานของครูศิลปศึกษา ซึ่งจากผลการวิจัยของ วิบูลย์ จันทร์แยม (2531) พบว่า ผู้บริหารส่วนใหญ่มองไม่เห็นประโยชน์ของวิชาศิลปศึกษา จึงขาดการสนับสนุน มักจะเห็นคุณค่าของครูศิลปะเมื่อมีงานให้ช่วยเท่านั้น และวิชัย วงษ์ใหญ่ (2529) ได้สรุปจากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับศิลปศึกษาว่า ครูศิลปะจะกล่าวว่าผู้บริหารไม่สนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอนศิลปศึกษาเท่าที่ควร เช่นไม่มีห้องเรียนศิลปศึกษาโดยเฉพาะ ขาดวัสดุอุปกรณ์การเรียน และไม่ให้ความสำคัญครูศิลปศึกษา ซึ่งวิชัยยังกล่าวต่อไปอีกว่า ถ้าผู้บริหารสนับสนุนและให้ความสำคัญก็จะช่วยให้ครูศิลปศึกษาปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ ดังที่ นพพงษ์ บุญจิตราคุลย์ (2535)

กล่าวว่า การจัดการศึกษาให้สำเร็จลุล่วงด้วยดีขึ้นอยู่กับ ความเข้าใจของครูที่มีต่อบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารและบทบาทหน้าที่ของตัวครูเอง ส่วนผู้บริหารก็ควรเข้าใจบทบาทหน้าที่ของครูเช่นเดียวกัน

สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร เป็นส่วนราชการที่มีหน้าที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาของกรุงเทพมหานครในระดับประถมศึกษา มีโรงเรียนอยู่ในความรับผิดชอบ 427 โรงเรียนในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาของกรุงเทพมหานครฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2530-2534) ได้กำหนดให้ศิลปศึกษาเป็นวิชาแขนงหนึ่งในการที่จะพัฒนาลักษณะนิสัยที่สังคมพึงประสงค์ จึงได้จัดให้มีการฝึกอบรมครูศิลปศึกษาขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของหลักสูตร (สำนักงานการศึกษา, 2534) จากจำนวนครูศิลปศึกษาที่เข้ารับการฝึกอบรมตั้งแต่ พ.ศ. 2533 - พ.ศ. 2534 รวม 3 รุ่น พบว่า ครูมีวุฒิทางศิลปศึกษาและศิลปะรวมทั้งมีประสบการณ์ในการสอนศิลปศึกษาคิดเป็นร้อยละ 95 ของผู้เข้ารับการฝึกอบรมทั้งหมด และจากรายงานการวิจัยและวางแผนเพื่อพัฒนากรุงเทพมหานคร (2527) พบว่า ครูที่ถนัดสอนและมีวุฒิทางศิลปะในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร โดยเฉลี่ยอยู่ในอัตราส่วนประมาณ 1 โรงเรียน ต่อ 1 คน แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร ให้ความสำคัญกับครูศิลปศึกษาเป็นอย่างมาก ประกอบกับครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีวุฒิทางศิลปศึกษา จึงน่าจะมีความรู้ความสามารถทางด้านศิลปศึกษาเป็นอย่างดี ดังผลการวิจัยของ ไพโรจน์ รุจิระวิจักขณ์ (2529) พบว่าครูพิเศษสอนศิลปศึกษา ซึ่งมีวุฒิทางศิลปศึกษา มีความรู้ความสามารถทางด้านศิลปศึกษาอยู่ในระดับมาก และสมศักดิ์ คงเที่ยง (2525) พบว่าครูอาจารย์สาขาศิลปศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานครมีขวัญและกำลังใจสูงที่สุดเกือบทุกด้าน เมื่อเปรียบเทียบกับครูสาขาอื่น ซึ่งขวัญและกำลังใจอาจจะเกิดจากการที่ครูประสบความสำเร็จในการปฏิบัติงานหรือได้รับการส่งเสริมอย่างดีจากผู้บริหาร

เนื่องจากสมรรถภาพของครูมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ต่อการจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ และจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวกับการสอนศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษา พบว่าครูผู้สอนส่วนใหญ่ขาดความรู้ ความเข้าใจในศิลปศึกษา ไม่มีความถนัดในการสอน มีสมรรถภาพไม่เพียงพอที่จะสอนวิชาศิลปศึกษา ผู้บริหารไม่เห็นความสำคัญของวิชาศิลปศึกษา จึงไม่สนับสนุนการเรียนการสอนศิลปศึกษาเท่าที่ควร นอกจากนี้ผู้บริหารและครูศิลปศึกษาก็จะมีความคิดเห็นที่ไม่สอดคล้องกัน โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร มีครูศิลปะที่มีวุฒิทางศิลปศึกษาอยู่เป็นจำนวนมากจึงน่าจะมีความรู้ความสามารถทางด้านศิลปศึกษาเป็นอย่างดี

จากการที่ผู้วิจัยได้ปฏิบัติหน้าที่เป็นครูสอนศิลปศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร เห็นว่าการเรียนการสอนศิลปศึกษา จะได้รับการส่งเสริม สนับสนุนอย่างดีจากผู้บริหาร และได้มีการพัฒนาความรู้ความสามารถของครูศิลปศึกษา โดยการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการทางศิลปศึกษา อยู่เสมอ ไม่มีความขัดแย้งระหว่างผู้บริหารกับครูศิลปศึกษา แต่ทั้งนี้ เป็นเพียงข้อสังเกตของผู้วิจัย ซึ่งยังไม่มีการศึกษาที่ชัดเจน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเพื่อเปรียบเทียบสมรรถภาพที่คาดหวังและสมรรถภาพที่เป็นจริงของครูศิลปศึกษา ในด้านความรู้เกี่ยวกับศิลปศึกษา ด้านทักษะและเทคนิคในการจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษา ด้านงานบริการและการสนับสนุนกิจกรรมพิเศษทางศิลปศึกษา ซึ่งการถามความเห็นตามที่ เป็นจริงกับที่ควรจะเป็น หรือตามความเป็นจริงกับการคาดหวังนอกจาก จะได้ทราบความแตกต่างระหว่างความเป็นจริงกับความต้องการ เพื่อการปรับปรุงแก้ไขแล้ว ยังได้คำตอบที่แน่ใจว่าผู้ตอบได้ตอบตามสภาพเดียวและ ไม่มีความลังเลในการตอบข้อความที่แบ่งเป็นสองสภาพไว้อย่างชัดเจน (ประคอง กรรณสูต, 2535) ซึ่งผู้วิจัยหวังว่าผลการวิจัยในครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา ปรับปรุง และติดตามผลการปฏิบัติงานของครูศิลปศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานครต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจสมรรถภาพที่คาดหวังและสมรรถภาพที่เป็นจริงของครูศิลปศึกษา ตามการรับรู้ของผู้บริหารและครูศิลปศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อเปรียบเทียบในเรื่องเกี่ยวกับ
 - 2.1 เปรียบเทียบสมรรถภาพที่คาดหวังและสมรรถภาพที่เป็นจริงของครูศิลปศึกษา ตามการรับรู้ของผู้บริหาร และตามการรับรู้ของครูศิลปศึกษา
 - 2.2 เปรียบเทียบสมรรถภาพที่คาดหวังของครูศิลปศึกษา ตามการรับรู้ของผู้บริหารและครูศิลปศึกษา
 - 2.3 เปรียบเทียบสมรรถภาพที่เป็นจริงของครูศิลปศึกษา ตามการรับรู้ของผู้บริหารและครูศิลปศึกษา

สมมติฐานการวิจัย

จากการวิจัยของ Aftreth (1978) เรื่อง Differences among elementary school teachers, administrators and parents in the comparison of

teacher competencis ผลการวิจัยพบว่า ครูประถมศึกษามีความเห็นว่า ตนเองมีสมรรถภาพในการปฏิบัติงานอยู่ในเกณฑ์ดีมาก ผู้ปกครองกับผู้บริหารเห็นว่า ครูประถมศึกษาที่มีสมรรถภาพที่เป็นจริงต่ำกว่าสมรรถภาพที่คาดหวัง และสมรรถภาพที่คาดหวังกับสมรรถภาพที่เป็นจริงโดยส่วนรวมของครู มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 จากผลการวิจัยของ Vogt (1970) เรื่อง A study of the teaching competencies of selected group of teaching education graduates from the association Colleges of Central Kansas พบว่า ครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษาที่มีสมรรถภาพครูด้านต่าง ๆ สูงกว่าครูใหญ่โรงเรียนมัธยมศึกษา ครูประถมศึกษาและครูมัธยมศึกษาต่างประเมินค่าสมรรถภาพครูของตนสูงกว่าที่ตนถูกประเมินจากครูใหญ่ จากผลการวิจัยดังกล่าวผู้วิจัยได้นำมาเป็นแนวทางในการตั้งสมมติฐานดังนี้

1. สมรรถภาพที่คาดหวังและสมรรถภาพที่เป็นจริงของครูศิลปศึกษา ตามการรับรู้ของผู้บริหาร มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05
2. สมรรถภาพที่คาดหวังและสมรรถภาพที่เป็นจริงของครูศิลปศึกษา ตามการรับรู้ของครูศิลปศึกษา มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05
3. สมรรถภาพที่คาดหวังของครูศิลปศึกษาระหว่างการรับรู้ของผู้บริหารกับครูศิลปศึกษา มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05
4. สมรรถภาพที่เป็นจริงของครูศิลปศึกษาระหว่างการรับรู้ของผู้บริหารกับครูศิลปศึกษา มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเพื่อเปรียบเทียบสมรรถภาพที่คาดหวังกับสมรรถภาพที่เป็นจริงของครูศิลปศึกษา ตามการรับรู้ของผู้บริหารและครูศิลปศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร เกี่ยวกับสมรรถภาพของครูศิลปศึกษา 3 ด้านคือ
 - 1.1 สมรรถภาพด้านความรู้เกี่ยวกับศิลปศึกษา
 - 1.2 สมรรถภาพด้านทักษะและเทคนิคในการจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษา
 - 1.3 สมรรถภาพด้านงานบริการและการสนับสนุนกิจกรรมพิเศษทางศิลปศึกษา
2. การวิจัยครั้งนี้ครอบคลุมประชากรคือ ผู้บริหารที่หมายถึงหัวหน้าสถานศึกษา และครูศิลปศึกษาที่หมายถึงครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษา ปีการศึกษา 2535 ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร จาก 427 โรงเรียน

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. สมรรถภาพที่คาดหวังและสมรรถภาพที่เป็นจริงของครูศิลปศึกษา สามารถที่จะสังเกตและวัดได้
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นได้ผ่านการพิจารณาตรวจสอบ แกไขจากผู้ทรงคุณวุฒิ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และผ่านการทดลองใช้แล้ว ถือว่ามีคุณภาพเพียงพอ
3. ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม ถือว่าเป็นความคิดเห็นที่ผู้ตอบแสดงออกด้วยความจริงใจและเชื่อถือได้

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

สมรรถภาพที่คาดหวังของครูศิลปศึกษา หมายถึง ความสามารถในการด้านความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ เทคนิควิธี และเจตคติในการปฏิบัติงาน ที่ครูศิลปศึกษาควรจะมีหรือนึกหวังที่จะให้เกิดขึ้นจริง ในด้านความรู้เกี่ยวกับศิลปศึกษา ด้านทักษะและเทคนิคในการจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษา ด้านงานบริการและการสนับสนุนกิจกรรมพิเศษทางศิลปศึกษา ที่สามารถจะประเมินค่าของสมรรถภาพนั้น ๆ ได้

สมรรถภาพที่เป็นจริงของครูศิลปศึกษา หมายถึง ความสามารถในการด้านความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ เทคนิควิธี และเจตคติในการปฏิบัติงาน ที่มีอยู่จริงของครูศิลปศึกษา ในด้านความรู้เกี่ยวกับศิลปศึกษา ด้านทักษะและเทคนิคในการจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษา ด้านงานบริการ และการสนับสนุนกิจกรรมพิเศษทางศิลปศึกษา ซึ่งสามารถที่จะประเมินค่าของสมรรถภาพนั้น ๆ ได้

การรับรู้ หมายถึง ความรู้สึก ความเข้าใจ การรับทราบ การยอมรับ และการสังเกตเห็น เกี่ยวกับสมรรถภาพที่คาดหวังและสมรรถภาพที่เป็นจริงของครูศิลปศึกษา

ผู้บริหาร หมายถึง ผู้อำนวยการโรงเรียน อาจารย์ใหญ่ ครูใหญ่ ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร

ครูศิลปศึกษา หมายถึง ครูผู้ปฏิบัติการสอนวิชาศิลปศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร

โรงเรียนประถมศึกษา หมายถึง โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร ที่เปิดสอนในระดับประถมศึกษา ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นแนวทางให้ครูศิลปศึกษาในสังกัดกรุงเทพมหานครได้ปรับปรุง และพัฒนาสมรรถภาพของตนเองให้ดียิ่งขึ้น
2. เพื่อนำผลการวิจัยมาใช้เป็นข้อมูลประกอบการวางแผน ในการอบรมเพื่อเสริมสมรรถภาพครูศิลปศึกษา
3. เพื่อเป็นแนวทางในการติดตามผลการปฏิบัติงานของครูศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา และเพื่อพัฒนาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
4. เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาและวิจัยต่อเนื่อง ทางด้านสมรรถภาพของครูศิลปศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร